

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ *

«Κάτω από το σεμεδάκι κρύβεται σκοτάδι και σκόνη πολλή»

Μια συνομιλία του με τον Κοσμά Χαρπαντίδη

Ξεκινήσατε από τη δημοσιογραφία που εμπεριέχει το εύκολο και γρήγορο γράψιμο και περικλείει τον κίνδυνο να επηρεάσει και τον πεζογραφικό λόγο, ο οποίος πρέπει να είναι περιεκτικότερος. Αν και 30 χρόνια δημοσιογράφος, ξεφύγατε από τον κανόνα.

Ποτέ δεν μπέρδευα το ένα με το άλλο, τη δημοσιογραφία και την πεζογραφία. Όταν δούλευα στην εφημερίδα, τα κείμενά μου ήταν απολύτως λιτά, ποτέ δεν έκανα λογοτεχνία στην εφημερίδα και υπέγραφα τα κείμενά μου. Η δημοσιογραφία με βοήθησε, πάντως, στη λογοτεχνία, γιατί έζησα τα γεγονότα από μέσα, σαν συντάκτης ύλης, σ' όλες σχεδόν τις εφημερίδες της Θεσσαλονίκης και μου πρόσφερε υλικό. Είναι λάθος να επιχειρείς να κάνεις λογοτεχνία στη δημοσιογραφία και το απέφυγα μετά μανίας. Όπως είναι λάθος και στη λογοτεχνία να ανακατεύεις την δημοσιογραφία, την δημοσιογραφική γραφή.

Η δημοσιογραφία απορροφά πολλές ώρες το εικοσιτετράωρο, δεν περισσεύει χρόνος...

Και ειδικά σε μια επαρχιακή εφημερίδα, όπως αυτές της Θεσσαλονίκης που απασχολούσαν περίπου δεκαπέντε άτομα, ενώ σε μια αντίστοιχη αθηναϊκή υπερέβαιναν τους 80. Οι ρυθμοί ήταν εξοντωτικοί σε μας.

Παλαιότερα δεν ήταν τόσο τιμητικό, ειδικά για τον πτυχιούχο, να είναι δημοσιογράφος, φάνταζε σαν υποτίμηση.

Δεν ήταν κάτι που επαινείτο. Παλιά, στη Θεσσαλονίκη οι Τούρκοι λέγαν ότι τρία επαγγέλματα ήταν παρακατιανά. Του κερχανατζή (ανθρώπου των πορνείων), του γκαζετατζή κι ακόμη ένα, που μου διαφεύγει αυτή τη στιγμή.

Από νωρίς όμως έχετε ως στόχο να επιδοθείτε στην πεζογραφία. Ξεκινάτε το 1958 με το «Μην κλαις αγαπημένη», το οποίο δεν υπάρχει, μοιάζει σαν αποκηρυγμένο.

Όχι, όχι. Απλώς εξαντλήθηκε. Δεν απαρνιέμαι κανένα από τα βιβλία μου. Από το 1958 μέχρι σήμερα έχουν περάσει χρόνια· δεν κυκλοφορεί πια εδώ και πολύ μεγάλο διάστημα και δεν σκοπεύω να το ανατυπώσω, γιατί δεν με εκφράζει πια. Αν κάποιος θελήσει,

μπορεί να το αναζητήσει στις βιβλιοθήκες. Ήταν το πρώτο μου βιβλίο που εκδόθηκε, χωρίς ωστόσο να αποτελεί και το πρώτο κείμενό μου σαν γραφτό, δημοσιευμένο.

Το βιβλίο αυτό παρουσιάζεται σ' ένα λογοτεχνικό προσκήνιο, όπου κυριαρχεί η γενιά του '30 και μέσω αυτής η ευρωπαϊκή και κυρίως η γαλλική κουλτούρα. Εσείς, όμως, στρέφεστε προς τη σχετικά άγνωστη τότε αμερικανική λογοτεχνία.

Είμαι λάτρης της αμερικανικής κουλτούρας, όχι μόνο της λογοτεχνίας. Κατ' αρχήν μ' επηρέασε το σινεμά. Ήμουν μανιακός του κινηματογράφου. Διατηρώ ζωηρό το ενδιαφέρον μου γι' αυτόν ακόμη και σήμερα. Ο κινηματογράφος είναι πάντα ζωντανή τέχνη, ειδικά όταν είναι σωστά φτιαγμένος. Και οι Αμερικάνοι είναι μάστορες του είδους. Δεν αρνούμαι τον ευρωπαϊκό κινηματογράφο, αλλά με το Χόλλυγουντ, που τόσο επαινέθηκε και τόσο επικρίθηκε συγχρόνως, οι Αμερικάνοι αποδείχθηκαν καλύτεροι επαγγελματίες. Εξασφάλισαν μια συνεχή πορεία, που έφερε καλά αποτελέσματα, χωρίς να αρνούμαι βέβαια, και την πολλή σαβούρα. Αντίθετα, οι ευρωπαϊκές κινηματογραφίες είχαν κορυφώσεις, αλλά και πολλά διαστήματα πτώσης. Τότε διάβαζα απ' ευθείας από τα αγγλικά. Το 1945 είχα έρθει σ' επαφή με κορυφαία αναγνώσματα...

Τότε ήρθε ο Φώκνερ;

Ο Φώκνερ ήρθε αργότερα. Οι πρώτοι Αμερικάνοι που διάβασα και μου άρεσαν πολύ ήταν ο Στάνιμπεκ, ο Κάλντγουελ, ο Φιτζέραλντ, (όχι η Περλ Μπακ), ο Σίνκλαιρ Λιούις. Ίσως γιατί μου δίναν ανάλογα πράγματα με τον αμερικάνικο κινηματογράφο. Ύστερα ήρθε το αμερικάνικο θέατρο. Μου πάει η αμερικάνικη κουλτούρα κι έχω την εντύπωση, ότι σίγουρα ταιριάζει στον Έλληνα, γιατί είμαστε, και οι δύο, λαοί που δεν έχουμε εμμονή στις παραδόσεις, όπως τις έχει ένας Άγγλος, για παράδειγμα. Έχουν μια αφέλεια μέσα τους οι Αμερικάνοι. Στην πλειοψηφία των έργων τους οι ήρωές τους δεν είναι διανοούμενοι, αντίθετα με το γαλλικό μυθιστόρημα, όπου η διανοήση παίζει συχνά κυρίαρχο ρόλο. Βρίσκω μια άνεση αναγνωρίζοντας πολλών πραγμάτων, τους νιώθω πιο πολύ τους Αμερικανούς, αν και

δεν έχω πάει ποτέ στην Αμερική. Οι Αμερικάνοι δεν ενδιαφέρονται τόσο για την ψυχογραφία, ούτε για το διανοούμενο στοιχείο. Στη φαντασία τους περνούν απλοί άνθρωποι, ακόμη και στον Φώκνερ, τον πιο διανοούμενο από τους νεώτερους συγγραφείς τους. Οι ήρωες του Φώκνερ είναι καθημερινοί, απλοί, ακόμη και ο γιατρός είναι ασήμαντος, επαρχιακός, κοντινός.

Κυκλοφορεί ότι είστε εισηγητής του Φώκνερ στην Ελλάδα.

Είμαι ο πρώτος που τον μετέφρασε. Μετέφρασα τη «Βουή και το πάθος», μετά από παράκληση του εκδότη Γκόννη, που αρχικά τον παρέπεμψε σε πιο αρμόδιους Αθηναίους μεταφραστές. Τότε ο ίδιος μου αποκάλυψε ότι κανείς στην Αθήνα δεν ήξερε, ούτε είχε ασχοληθεί με τον Φώκνερ. Δέχθηκα λοιπόν να μεταφράσω, για να αντιληφθώ γρήγορα σε τι περιπέτεια μπήκα. Εκείνη βέβαια η μετάφραση έχει λάθη, θάθελα αν είχα καιρό να την ξαναδουλέψω. Από τη φύση του το κείμενο έχει τρομερές παγίδες. Πάντως, όσοι τη διάβασαν τη θεωρούν καλή μετάφραση, χωρίς να γνωρίζω αν την έχουν παραβάλλει με το πρωτότυπο.

Έχετε διαβάσει Λατινοαμερικάνους; Η αρχή της «Καταπάτησης» μου φέρνει στο νου ανοίγματα της Ιζαμπέλλας Αλλιέντε.

Δεν έχω διαβάσει καθόλου Λατινοαμερικάνους. Λίγο Μπόρχες μόνο. Καθόλου Μαρκές. Ούτε την νεώτερη Ισπανική λογοτεχνία γνωρίζω. Τα πιο πρόσφατα κείμενα που διάβασα ήταν αμερικάνικα, του Απντάικ, του Μπέλοου, του Μάλαμουντ, του Σάλιτζερ. Οι τρεις, όμως συγγραφείς που εκτιμώ βαθύτατα είναι οι Ντοστογιέφκι, Μπαλζάκ και Ντίκενς. Ανάστημα σαν εκείνο του Ντοστογιέφκι, πιστεύω ότι δεν έχει υπάρξει, ούτε είναι εύκολο να υπάρξει στη γη. Δεν μπορεί να ξαναγεννηθεί μια παρόμοια μεγαλοφυΐα.

Και μετά την εμπειρία του Φώκνερ, τί ακολούθησε;

Μετά τον Φώκνερ, βγήκε ο «Κήπος των πριγκίπων», που είναι αρκετά επηρεασμένος από τον Φώκνερ. Στο κείμενο αυτό θέλησα να αφηγηθώ την ιστορία των Ατρείδων, μεταφερόμενη στα χρόνια της Μικρασίας, του πολέμου.

Και στις δύο περιπτώσεις υπάρχει τραγωδία, το δράμα κυριαρχεί παντού. Στα βιβλία σας διακρίνω τραγικότητα, απουσιάζει το χιούμορ, η ανάλαφρη αντιμετώπιση της ζωής.

Με συγκινεί το τραγικό. Είπαν κάποτε ότι οι ήρωές μου στα βιβλία μου ξεκινούν να κά-

νουν κάτι, να πετύχουν και τελικά αποτυγχάνουν, διαγράφουν μια τροχιά και καταλήγουν στην αποτυχία. Υπάρχει αυτή η διαδρομή, που ωστόσο δεν την τήρησα επίτηδες: βγαίνει από τα πράγματα, από την ίδια τη ζωή.

Γιατί αποτυγχάνουν; Ίσως επειδή στοχεύουν σε πολλά και διαφορετικά πράγματα ή γιατί η αποτυχία βρίσκεται συνυφασμένη με τη φύση του ανθρώπου;

Γιατί, υπάρχει μια εδραιωμένη πεποίθηση μέσα μου που με πείθει, ότι, όσο και ν' αγωνιστείς, κάπου τελικά θ' αποτύχεις. Και η αποτυχία αυτή δεν είναι με την τρέχουσα έννοια, ότι δηλαδή μπορείς να χάσεις χρήματα ή διάφορα άλλα υλικά πράγματα, αλλά με την έννοια της απώλειας της ζωής. Χάνεις συνολικά το παιχνίδι της ζωής, παρά τις επιμέρους νίκες σου. Χάνεις την ευτυχία, την μεγάλη, απόλυτη ευκαιρία που αναζητούσες. Παράδειγμα ο «πετυχημένος» Αγαμέμνονας, ο βασιλιάς, ο πανίσχυρος (στον «Κήπο των πριγκίπων» είναι συνταγματάρχης) που τα έχει όλα, δεν του λείπει τίποτα, είναι ο πρώτος, έχει όποια γυναίκα θελήσει, έχει εξουσία, δύναμη, αλλά καταλήγει μετά στην αποτυχία. Τα χάνει όλα, δεν του μένει τίποτα.

Επίσης στη «Μυθολογία», που είναι η ιστορία του παππού μου, βλέπουμε έναν άνθρωπο που ξεκινά από το χωριό του - όπως τυπικά συνέβη σε πολλούς Νεοέλληνες της προπροηγούμενης γενιάς - έρχεται στην πολιτεία, δουλεύει, ξεκινά από μπακαλόγατος, καταφέρνει να κάνει ένα δικό του μαγαζάκι, το μεγαλώνει, το επεκτείνει και όταν προσπαθεί να ανοιχτεί κι άλλο, να κάνει κάτι μεγαλύτερο, ν' αποκτήσει μεγαλύτερη περιουσία, να επενδύσει κι αυτός, αρχίζει να έρχεται σε σύγκρουση με τον πονηρότερο κόσμο του άστεως, τους μεγάλεμπορους και τους εισαγωγείς, και καπου αποτυγχάνει ιδιαίτερα δε μετά το πλήγμα μιας αρρώστιας, τελειώνει απόπληκτος και συντετριμμένος. Τον θυμάμαι να σέφνεται, να κυκλοφορεί ανάμεσά μας, με διαλυμένη την περιουσία του, αποτυχημένος ουσιαστικά.

Με τη σύνδεση του Αγαμέμνονα και του προγόνου της «Μυθολογίας» αποδεικνύετε πως είναι διαχρονική η μοίρα του ανθρώπου, όπως και η μοίρα της αποτυχίας, αυτό θέλατε ν' αποδείξετε;

Στην ουσία παραμείναμε οι ίδιοι. Δεν αλλάξαμε. Απλώς, αναλόγως των συνθηκών, παίρνουμε ντυσίματα διάφορα. Μέσα στην πάροδο των χρόνων ο Νεοέλληνας κράτησε αναλλοίωτα πολλά στοιχεία, που του παραδόθηκαν, του κληροδοτήθηκαν. Στα βιβλία μου διατηρώ έναν απόηχο από την ιστορία, από φράσεις του παρελθόντος, ακόμη και

από τελετουργικά στοιχεία της θρησκείας που έχουν περάσει μέσα μας και μας έρχονται από το παρελθόν. Ίσως όλα αυτά που μας προσφέρουν την αίσθηση του διαχρονικού, να μας δίνουν ταυτόχρονα και κάποια στηρίγματα, από αυτά που έχει ανάγκη ο άνθρωπος για να πιάνεται, να στηρίζεται, όταν γύρω του όλα καταρρέουν.

Αυτός ο κόσμος των αποτυχημένων, των αδυνάτων, σας προκαλεί πιο μεγάλο ενδιαφέρον.

Κατ' αρχήν είναι ένας κόσμος που τον ξέρω.

Κι ο Ντοστογιέφσκι ποτέ δεν περιέγραψε έναν ισχυρό τύπο. Οι ήρωές του κυβερνώνται από πάθη, είναι αδύναμοι.

Ο αντίλογος είναι πως υπάρχουν και συγγραφείς που σκιαγράφησαν πρόσωπα της υψηλής κοινωνίας, μεγαλοκαπιταλιστές, ισχυρούς του χρήματος, βέβαια στην Ελλάδα λιγότερο απ' ότι στο εξωτερικό.

Όμως κι ο Γκάτσμπυ, που είναι μεγαλοκαπιταλιστής διαγράφει μια τροχιά αποτυχίας στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Φιτζέραλντ που μεταφράσατε.

Ο Γκάτσμπυ πατά σε σαθρό έδαφος. Εκφράζει το Αμερικανικό Όνειρο, πιστεύει ότι θα κερδίσει μια γυναίκα κτίζοντας μια ολόκληρη αυτοκρατορία. Ο ίδιος νομίζει ότι κτίζει, γιατί δεν μαθαίνουμε ποτέ πως την κτίζει, προφανώς με ύποπτα και αθέμιτα μέσα, οικοδομεί το μεγαλείο του σαθρά και τελικώς τα χάνει όλα. Ίσως ο Γκάτσμπυ είναι από τους μοναδικούς ήρωες της αμερικάνικης λογοτεχνίας, που εκφράζουν την αμερικάνικη ζωή και την πτώση του ήρωα που αναζητά το SUCESS. Τελικά όλοι πέφτουν.

Στα πρώτα σας βιβλία διακρίνω μια ποιητικότητα, η οποία αργότερα μοιάζει να υποχωρεί...

Δεν υπάρχει μόνο ποίηση. Στα βιβλία μου υπάρχουν τα εξής στοιχεία: Πάντα το στοιχείο της περιπέτειας, μέσα σ' όλα υπάρχει περιπέτεια. Επίσης το στοιχείο του έρωτα. Και πάντα έχουμε την αποτυχία. Και το λέω

σαφέστατα. Δεν τόχω επινοήσει. Δεν τόκανα επίτηδες, δεν είχα κάποια θεωρία, ότι οι άνθρωποι αποτυγχάνουν και σ' αυτό το μοτίβο έπρεπε να βγουν τα βιβλία μου. Τα βιβλία βγήκαν έτσι, όχι βέβαια ερήμην μου, αλλά με αυτά τα στοιχεία παρόντα.

Στον «Κήπο των πριγκίπων» κυριαρχούν ποιητικά στοιχεία κι αναρωτιέμαι αν είχατε ποτέ επιδόσεις στην ποίηση κι αν γράφατε κάποτε ποιήματα που αποσιωπήθηκαν.

Από την αρχή δόθηκα στην πεζογραφία. Δεν έγραφα ποτέ ποιήματα. Ούτε και θα γράψω ποτέ. Είναι κάτι που δεν μπορώ. Όπως δεν

γράφω και θέατρο. Με συγκινεί και με έλκει μόνο η πεζογραφία, σαν γράψιμο. Θέατρο έγραφα μόνο μια φορά, το 1961 - 62, και μάλιστα το έργο βραβεύθηκε. Είχα κατανοήσει ότι το έργο αυτό, που λεγόταν ο «Κόκκινος φάκελος», δύσκολα ανεβαίνει. Και ο Κουν στον οποίο εμπιστευτήκα τότε το κείμενο, μου είπε ότι είναι ωραίο, μπορεί ν' ανέβει στην σκηνή, αλλά δεν θα πετύχει. Έκτοτε δεν αποπειράθηκα να ξεφύγω από την πεζογραφία, ποτέ πια.

Άρα λοιπόν η ποιητικότητα στην αφήγηση που διέκρινα, υπάρχει ως στοιχείο που χαρακτηρίζει τα κείμενά σας.

Υπάρχει πιο πολύ στον «Κήπο των πριγκίπων», στα «Εμβατήρια», στον «Υπνο θάνατο», λιγότερο στη «Μεγάλη πλατεία» και συνεχίζει να υπάρχει στην «Καταπάτηση», που είναι η συνέχεια και το τέλος της «Μεγάλης πλατείας». Πάντως από τη «Μυθολογία» και μετά ανοίγομαι προς περισσότερο κοινωνικούς, καθημερινούς προβληματισμούς και η «Μεγάλη πλατεία» από τη φύση της είναι ένα βιβλίο που ανοίγεται στο πλατύτερο κοινό και την κοινωνία και προσπαθεί να δει προβλήματα που είναι πέρα από τα ατομικά, χωρίς να τα αγνοεί, βέβαια και αυτά. Υπάρχει έντονα το πολιτικό στοιχείο και η περιπέτεια που ξεκίνησε πριν από το 1940 και δεν έληξε με τον εμφύλιο. Εφ' όσον αυτά τα θέματα κυριαρχούσαν στην αφήγηση, υπήρξε μια υποχώρηση του ποιητικού στοι-

Νόμιζα ότι είστε συντηρητικών, δεξιών αντιλήψεων.

Από την αριστερά ξεκίνησα και το έχω πληρώσει μερικές φορές. Βέβαια πάντα οι δεξιοί μου δίνουν δουλειά, παρ' όλο που γνώριζαν την ιδεολογική μου τοποθέτηση. Ξέραν, όμως, παράλληλα ότι ποτέ δε θα δημιουργούσα προβλήματα. Ήμουν έντιμος, σ' αυτό που ανελάμβανα να κάνω, τηρώντας μια μετριοπαθή στάση. Ακριβώς επειδή δεν διέθετα στηρίγματα και μέσα, έπειθα τον εαυτό μου να εργαζεται μία ή δύο ώρες παραπάνω από τους άλλους, ώστε έτσι να μπορώ να εξαγοράζω την αξιοπρέπειά μου. Όπου πήγα, δούλεψα με την ψυχή μου. Έπεφτα με τα μούτρα στη δουλειά και αυτό είναι το μυστικό του τρόπου εργασίας μου και της όποιας επιτυχίας μου. Δε μ' απασχολούσαν οι άλλοι, δεν προκαλούσα, προσηλώνόμουν στη δουλειά μου αποκλειστικά. Κι όταν έβλεπα ότι τα πράγματα δεν πηγαίνουν άλλο, όπως το 1967, όταν ήμουν προϊστάμενος του τμήματος τύπου στην Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης, υπέβαλα παραίτηση και έφευγα.

Η Θεσσαλονίκη κυριαρχεί στο έργο σας και ειδικά στη «Μεγάλη Πλατεία».

Τα συμβάντα της «Πλατείας» δεν θα μπορούσαν να συμβούν σε καμιά άλλη πόλη. Η Θεσσαλονίκη είναι η πόλη που γεννήθηκα, αν και η ρίζα του παππού μου βαστάει από την Ήπειρο και τη Δυτική Μακεδονία. Δεν έχω φύγει ποτέ από την Θεσσαλονίκη. Δεν σκοπεύω να φύγω. Αγαπώ τη Θεσσαλονίκη ουσιαστικά, γιατί νιώθω ότι πουθενά δε θα μπορούσα να ζω πιο ανθρωπινά και άνετα όσο σ' αυτήν. Αυτοί που την εγκατέλειψαν, όπως ο Γιαννόπουλος, ο Ξεφλούδας, ο Βασιλικός, ο Χειμωνάς, δεν ήταν Θεσσαλονικείς. Ο Ιωάννου την εγκατέλειψε για αποκλειστικά προσωπικούς λόγους.

Υπάρχει κάτι μαγικό σ' αυτή την πόλη;

Η Θεσσαλονίκη σου δίνει τη δυνατότητα να ζεις σε μια πόλη και από την άλλη μεριά σου προσφέρει την άνεση μιας πιο ανθρωπίνης ζωής. Ακόμη και οι βιομήχανοι της πόλης, οι ισχυροί του χρήματος, οι μεγαλοαστοί είναι γνώριμοι, έχουν μια πιο ανθρωπίνη ζωή, που δεν υπακούει στους καταπιεστικούς ρυθμούς της Αθήνας. Ποτέ δε μ' απασχόλησε το θέμα να ζήσω στην Αθήνα για να προωθήσω τη συγγραφική μου καριέρα. Δε μ' ενδιαφέρουν ιδιαίτερα αυτά. Να γράφω καλά βιβλία ήταν πάντα ο στόχος μου. Θάθελα βέβαια να ακουστώ και βλέπω ότι είμαι κάπως αδικημένος, αλλά σε τελική ανάλυση δε με νιάζει.

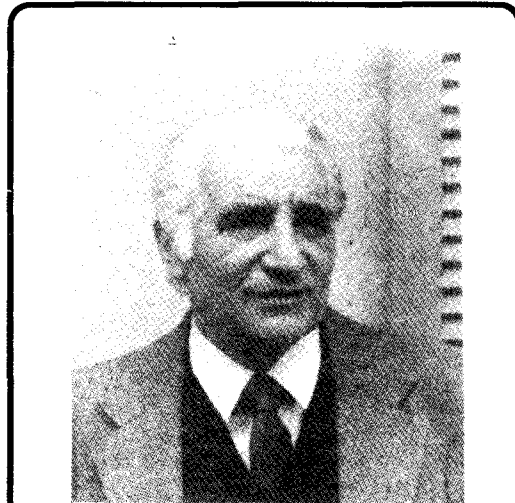
Τι σχεδιάζετε για το μέλλον;

Η τετραλογία της Θεσσαλονίκης έχει κλείσει οριστικά.

Φτάνει μέχρι τα πρόσφατα χρόνια. Τώρα μ' απασχολεί κάτι εντελώς διαφορετικό, ένα βιβλίο με επίκεντρο τον Παύλο Μελά. Δεν θάναυ βιογραφία, ούτε ιστορία.

Βασισμένο, πάντως σε ιστορικά στοιχεία, θα έχει σαν επίκεντρο τον θάνατό του και τα γεγονότα μετά απ' αυτόν. Μ' ενδιαφέρει η περιπέτεια του θανάτου του. Έχω συλλάβει το θέμα, δεν έχω αρχίσει να γράφω ακόμη. Προτού αρχίσω, σχεδιάζω να επισκεφθώ τη Δυτική Μακεδονία, όπου έδρασε ο Παύλος Μελάς. Με βροχή και με κρύο θέλω να γυρίσω μέσα στα δάση, να μυρίσω το χώμα και τα φύλλα, να συλλάβω την ιδιαιτερότητα του χώρου. Αυτά όλα βοηθούν. Αν έχω δώσει καλά τη Θεσσαλονίκη, είναι επειδή την έχω βιώσει, είναι στο πετσί μου, γνωρίζω τις μυρωδιές της, τους ήχους της, ό,τι έχει σχέση με γωνιές της και στιγμές της.

ΚΑΒΑΛΑ, ΙΟΥΛΙΟΣ 1991

* Ο Νίκος Μπακόλας γεννήθηκε το 1927 στην Θεσσαλονίκη. Πήρε πτυχίο μαθηματικών, αλλά επαγγελματικά ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία, κυρίως στον τομέα των πολιτιστικών. Έχει εργαστεί σε όλες σχεδόν τις εφημερίδες της Θεσσαλονίκης και συνταξιοδοτήθηκε το 1987.

Έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα με τη θεατρική κριτική και έχει διατελέσει πρόεδρος της καλλιτεχνικής επιτροπής, εισηγητής δραματολογίου, καλλιτεχνικός διευθυντής και πρόεδρος στο Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος.

Στην πεζογραφία πρωτοεμφανίστηκε το 1955 με διηγήματα που δημοσίευσε σε περιοδικά. Κυκλοφόρησε τα βιβλία «Μην κλαις αγαπημένη», «Ο κήπος των προγόνων», «Εμβιατήρια», «Υπνος θάνατος», «Μυθολογία», «Η μεγάλη πλατεία» και «Η καταπάτηση». Τιμήθηκε με το πρώτο κρατικό βραβείο μυθιστορήματος το 1988.